

Вржесневський І. І., Вржесневська Г. І., Семененко В. П.
*Національний авіаційний
університет, Національний університет фізичного виховання та
спорту України,
Україна, Київ*

СОМАТИЧНЕ, АБО ТІЛЕСНЕ ЗНАННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

Треба відзначити, що покоління фахівців і вчених до цих пір залишаються завороженими дуже негнучкою схемою пізнавальної діяльності людини, в якій є місце лише для «теоретичного» знання і «емпіричного» (тобто практичного) знання. У контексті подальших наукових досліджень, а також перспектив, що намітилися і трансформацій педагогіки в сучасному суспільстві, час, на наш погляд, розширити уявлення про пізнавальну діяльність людини, додавши до теоретичного і практичного знання соматичне, або «тілесне знання», що знаходиться поки в донауковому стані. Ще І. Сеченов говорив про «невизначене темне м'язове почуття», як про не зовсім з'ясовані прояви роботи головного мозку.

Безумовно, тілесне знання носить яскраво виражений вітальний характер.

Ключове питання ідентифікації «тілесного знання» полягає в наступному: «Чи можливо несвідоме вважати знанням?». Якщо «Ні», то, незважаючи на те, що апіорі є знання нашого тіла, – немає тілесного знання. Якщо «Так» – тілесне знання існує. Ніякі релігійні просвітлення і духовні шляхи, ніякі високі ідеали і універсальні «демократичні цінності» не в змозі приховати той факт, що на несвідомому рівні людина залишається твариною... «Ігнорування в пізнавальній діяльності тілесного знання як такого на протязі всієї історії людства вже призвело до негативних наслідків загальноцивілізаційного характеру, які важко виправити. Ми часто ігноруємо те, що не піддається (або насилу піддається) візуалізації і вербалізації та не має відображення у математичних символах. До того ж, тілесне знання поки носить донауковий і суто індивідуальний характер (так як базується в основному на особистому руховому досвіді, генетичній пам'яті і несвідомих поведінкових реакціях, в тому числі гормонального характеру, притаманних нашому біологічному виду), що нівелює його значимість в очах наукової спільноти. Але його відсутність в інструментарії пізнання нами навколишнього світу виправдано лише в тому випадку, якщо кінцева мета нашої цивілізації – подальша інтеграція людини з машиною (комп'ютером). В інших випадках еволюційних перспектив варто визнати і прийняти це знання як елемент пізнавального процесу і педагогічної діяльності людини.

Таке «тілесне знання» тісно пов'язане з руховим досвідом людини і відповідними цьому досвіду тілесними відчуттями і сприйняттями, але не є прямим його продуктом. Це неусвідомлене знання про стани та індивідуальні можливості організму до, під час і після активної фізичної діяльності, а також про спонтанні дії тіла в екстремальних ситуаціях і воно пов'язане в основному з несвідомим та руховою функцією людини. В той же час, тілесне знання настільки серйозно впливає на вибір дії людини, що цією когніцією не можна нехтувати.

Варто зауважити, що теоретичні і практичні знання є результатом сприйняття, в основному, зовнішніх структурних характеристик (предмета, процесу, явища слуховим і зоровим аналізаторами). У свою чергу, тілесне знання є результатом дешифрування внутрішніх характеристик – «кодованих символів» і від інших каналів зв'язку: больового, тактильного, рухового та інших аналізаторів.

Розкодування цих символів, переробка та зберігання інформації відбувається в різних відділах головного мозку, і є основою для формування складних уявлень і образів, в більшості випадків, на підсвідомому рівні. Як уже зазначалося, специфіка педагогіки рухової активності і фізичних зусиль в тому, що це педагогічне спрямування базується на знаннях і положеннях природних (фізіологія, анатомія, біомеханіка, біохімія) і гуманітарних наук (педагогіка, психологія, філософія). Якщо гуманітарна складова нашого конструкту, в контексті домінуючої в нашому суспільстві педагогічної доктрини, заохочує особистий вибір студента на основі інтересів, що виникли, то закони і закономірності розвитку нашого організму (природничі науки) обмежують цей вибір – визначають досить жорсткі рамки (процеси стомлення, відновлення, надвідновлення і т.п.) для процесу фізичного виховання. У педагогічному аспекті такий стан справ знаходить вираз в діалектичному взаємозв'язку і синтезі теоретичних знань (гуманітарний компонент), практичного знання (гуманітарні та природничі науки) і тілесного знання (природничі науки).